

3. Конвенция Совета Европы „О защите прав человека и человеческого достоинства в связи с применением биологии и медицины». Овьедо, 4 апреля 1997 г. В: <https://studfiles.net /preview/2244546/page:3/> (посещен 10.09.2022).
4. Ильяшенко А.В. Правовое регулирование процедуры трансплантации органов и тканей человека в европейских странах. В: Труды академии управления МВД России. М., 2014, № 1, с.89.
5. Закон Республики Молдова «О трансплантации органов и тканей» № 42 от 06.03.2008. В: Monitorul Oficial, № 81 от 25.04.2008.
6. Руководящие принципы ВОЗ по трансплантации человеческих органов. Резолюция, одобряющая руководящие принципы 1991 года, 13 мая 1991 г., Резолюция WHA 44.25). В: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/202917/WHA44_11_rus.pdf?sequence=1&isAllowed=y (посещен 10.09.2022).
7. Епанчина М. П. Проблема согласия в правовом регулировании изъятия человеческих органов и тканей для трансплантации. В: Вестник российского университета дружбы народов. 2012, №1, с.150-155.
8. Жарова М. Этические проблемы трансплантации органов и тканей. КУДПФю 20106 №13ю D: <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=2726&level1=main&leve l2=articles> (посещен 10.09.2022).

CONFIGURAREA UNOR PERSPECTIVE ALE ACTIVITĂȚII ASISTENTULUI MEDICAL GENERALIST ÎN STOMATOLOGIE

Ala Ojovan, dr. în șt. med., conf. univ.

Catedra de stomatologie terapeutică, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Chișinău, R. Moldova

ala.ojovan@usmf.md

CONFIGURING SOME PERSPECTIVES OF THE ACTIVITY OF THE GENERAL MEDICAL ASSISTANT IN DENTISTRY

The profession of medical assistant is one of the most important and in demand. Recently, in a first for the Republic of Moldova, at the „Nicolae Testemițanu” State University of Medicine and Pharmacy, the training of general medical assistants with undergraduate studies began. This year, 2022, was the first promotion. These contingents of specialists have great

prospects in the realization of the profession, including in dentistry. The field of clinical dentistry offers diverse and important possibilities for the activity of the medical assistant with university education.

Profesiunea de asistent medical s-a remarcat drept una dintre cele mai solicitate. Activitatea asistentului medical este o componentă indisolubilă a sistemului de sănătate din momentul apariției spitalelor ca instituții specializate în acordarea ajutorului medical populației. Pe parcursul dezvoltării medicinei asistența medicală a fost pilonul de sprijin pentru orice ramură din cadrul acesteia. Îngrijirile medicale au o importanță socio-medicală deosebită, realizând obiectivele referitor la menținerea, promovarea și protejarea sănătății publice, acordarea de ajutor a celor aflați în suferință și de reabilitare. În permanență tehnicile de asistare competentă au fost performate și utilizate în masă, cu scopul de a spori sănătatea fiecărui individ prin practici medicale de echipă. Asistența medicală în RM reprezintă o cerere presantă pentru sistemul autohton, indiferent de profilul instituției medicale, fie o unitate spitalicească, de ambulatoriu sau centru medical. Există câteva categorii de exigențe patru munca asistentului medical: competență profesională, rezistență fizică, integritate, îmbunătățirea continuă a abilităților și cunoștințelor.

Integrându-se treptat în ramurile medicinei, serviciul de asistent medical a favorizat evoluția deservirii medicale, reușita tratamentului și cooperarea multidisciplinară, inclusiv și în stomatologie. Analizând evoluarea stomatologiei, remarcăm o creștere continuă în necesitatea de asistenți medicali în domeniul respectiv. În prezent, medicul stomatolog exercită o muncă ce solicită mult timp și concentrare. Din acest motiv se caută suplینiri calificate pentru a atinge rezultatele scontate în munca echipă, iar pentru pacienți – satisfacție, fapt ce poate fi garantat prin coordonarea activităților clinice și efectuarea lor într-un mediu sigur de profesioniști.

În R. Moldova până la moment n-a existat experiența de pregătire și aplicare în activitatea practică a competențelor asistenților medicali generaliști cu studii universitare de licență, în comparație cu alte țări care deja au experiență în acest domeniu, cum ar fi de exemplu programul „Asistență de profilaxie stomatologică” cu specializare disponibilă la Universitatea de Medicină și Farmacie ”Grigore T. Popa” din Iași. Actualmente se analizează direcțiile posibile de aplicare în mediul clinic a serviciilor asistenților medicali cu studii superioare care finisează studiile la USMF „Nicolae

Testemițanu”, prin programul de „Asistență medicală generală”, din cadrul Facultății de Medicină nr.1. Evaluând oportunitățile posibile pentru integrarea asistenților medicali generaliști în diverse clinici specializate, e necesar de a lua în considerație necesitatea în forțe noi de muncă și disponibilitatea largă de clinici stomatologice. O prioritate importantă pentru acești absolvenți constituie studiile superioare de licență, programul multidisciplinar universitar și competențele profesionale diverse.

În general pregătirea specialiștilor în asistența medicală generală pentru sistemul medical național reprezintă un nou început, cu atât mai mult în spațiile clinice cu specializări înguste. În acest context este important de a se cunoaște potențialul de acordare a asistenței clinice stomatologice din partea tinerilor specialiști și care ar fi posibilele colaborări multidisciplinare pentru a dezvolta noi cadre de profesioniști pe piața muncii. E necesar, de asemenea, de a stabili punctele-cheie de acțiune pentru a educa asistenți medicali cu studii superioare, inclusiv ținând cont de necesitățile instituțiilor medicale și cele ale societății.

Aceste perspective se concentrează evident spre maximalizarea succesului medical. Este necesar de a diferenția situația: 1) ce ar putea realiza un asistent medical generalist într-o unitate medicală stomatologică și 2) cum acesta ar putea să-și îmbunătățească cunoștințele în domeniu. Un punct de pornire ar fi analiza abilităților de care dispune un asistent cu studii superioare și cât de practicabile sunt acestea în clinica stomatologică. Aici este important de a se analiza opiniile profesioniștilor din domeniul medicinei generale și cel al stomatologiei, stabilind punctul de conexiune ale acestor două situații, ulterior trasându-se strategiile de activare de asistent medical generalist cu specializare în stomatologie.

În anul 2018, conform datelor OMS, activau în întreaga lume 20,7 milioane de asistente medicale, aceasta acoperind 50% din forța de muncă din domeniul sănătății la nivel mondial [1].

Pe parcursul timpului evoluarea multidimensională a societății a dus la modificări ale scopurilor și obiectivelor asistenței medicale, precum și ale rolului și funcțiilor personalului de asistență medicală. Treptat, acestea au devenit mai diverse și mai responsabile. Deja s-a învechit convingerea că asistentul medical este un lucrător care doar execută prescripțiile medicului. Nivelul modern de asistență medicală necesită ca asistentele medicale să fie capabile să evalueze în mod independent starea și nevoile pacientului, să supravegheze în mod corespunzător pacientul și să ia decizii în

cunoștință de cauză, cu un anumit nivel de responsabilitate, în condițiile în care succesul tratamentului depinde în mare măsură de competența sa profesională.

Asistentul medical contemporan trebuie să dispună de capacitatea de a manifesta creativitate în îngrijirea pacienților și de a individualiza și sistematiza îngrijirea. Acesta utilizează metode științifice pentru a identifica nevoile de sănătate ale pacientului, familiei sau comunității.

Conform concepției Virginiei Henderson „Rolul esențial al asistentei medicale constă în a ajuta persoana bolnavă sau sănătoasă să-și mențină sau recâștige sănătatea (sau să-l asiste în ultimele sale clipe) prin îndeplinirea sarcinilor pe care le-ar fi îndeplinit singur, dacă ar fi avut voința sau cunoștințele necesare. Asistentul medical trebuie să îndeplinească aceste funcții astfel încât bolnavul să-și recâștige independența cât mai repede posibil” [2].

Studiile de formare profesională și calificarea asistent medical generalist licențiat este relevantă pe piața muncii pentru nivelul 6 CNCRM obținute în cadrul învățământului superior, direcționează activitatea practică a asistenților medicali generaliști în promovarea sănătății, acordarea îngrijirilor generale de sănătate, identificarea necesităților de îngrijiri generale de sănătate, administrarea tratamentelor conform prescripțiilor medicului, inclusiv independent, în stări de urgență, realizarea activităților de profilaxie și furnizarea serviciilor de formare profesională [3]. Conform reglementărilor europene și naționale, asistentul medical generalist exercită următoarele funcții esențiale: a) de îngrijiri competente persoanelor ținând cont de nevoile bio-psiho-sociale în mediul spitalicesc și comunitar; b) depistează și promovează modul sănătos de viață și comunică aceste observații celorlalți membri ai echipei sanitare; c) formează și dirijează personalul auxiliar necesar pentru a răspunde nevoilor serviciului de asistență din orice instituție de sănătate [4].

Indiferent de instituția medicală sau profilul secției în care este angajat, asistentul poate stabili prioritățile în satisfacerea nevoilor afectate a persoanei în cauză, acest lucru fiind valabil pentru orice tip de pacient (pediatic, ginecologic, chirurgical, ATI, stomatologic, geriatric și altele). Un aspect important este perceperea și determinarea pentru stabilirea necesităților de bază, care trebuie corectate și prin organizarea acțiunilor ulterioare autonome sau cele delegate de medic. La acest moment, asistentul generalist este capabil să organizeze acțiuni terapeutice farmacologice și nefarmacologice pentru pacient, în măsura posibilităților, cu prezentarea

raportului medicului curant, pentru ulterioare modificări, dacă este cazul, sau aprobării planului individual medical.

Dacă aleatoriu ne referim la un pacient stomatologic, aici intervin, de asemenea, mai multe abilități funcționale valabile pentru gestionarea problemelor pacientului propriu-zis. Astfel, în cazul unui pacient cu intervenții complicate, posibil de durată, va fi necesar de a realiza un management al durerii în corelație cu tratamentul prescris, suferindul trebuie susținut prin informare privind aspectele care îl deranjează, depistarea situațiilor neplăcute pacientului, posibilitatea întâlnirii unor dificultăți și depășirea acestora. Așa dar, observăm că obligațiunile asistentului medical general sunt diverse și se specifică de la caz la caz. În procesul de începere a oricărui plan terapeutic, se utilizează formula PES, care desfășurat semnifică: P-problemele existente, E-etologia problemelor, S-soluționarea lor. Toate acestea sunt în datoria asistentului generalist calificat, el le determină prin comunicarea medicală, folosirea unor tehnici speciale, prin empatie și respectarea eticii medicale.

Clinica stomatologică reprezintă o instituție medicală complexă unde fiecare membru al echipei își prioritează responsabilitățile individuale de muncă și le execută pentru aducerea beneficiului terapeutic medical. Rolul asistentului stomatologic pe parcursul timpului evoluează permanent, iar activitatea acestuia devine din ce în ce mai variată și are impact asupra multor componente ale procesului stabilire a diagnozei și de tratament. Primul contact cu pacientul de obicei este realizat de către asistentul dentar. Acesta întâmpină pacientul într-o manieră binevoitoare. Asistentul creează condiții pentru o comunicare ulterioară între pacient și stomatolog și astfel, generând încrederea și confortul corespunzător în timpul actului medical.

Cele mai cunoscute activități de rutină pe care le realizează permanent asistentul medical în stomatologie sunt următoarele: 1) pregătirea, amestecul și manipularea cu biomaterialele dentare; 2) pregătirea echipamentelor, materialelor și a pacienților pentru radiografii dentare; 3) înregistrarea diagramei dentare și starea țesutului cavității orale; 4) procesarea radiografiei dentare; 5) monitorizarea și susținerea psihologică a pacienților; 6) oferirea unor sfaturi corespunzătoare pacienților; 7) susținerea pacientului și a colegilor în cazul unei urgențe medicale; 8) realizarea unor îndreptări către alți medici din sfera sănătății.

Practica stomatologică curentă a generat trei principii de comportament al asistentului medical generalist: autonomie, activitate și inițiativă. *Principiul autonomiei* constă în faptul că în cadrul tratamentului, asistentul

medical întâlnește pacientul, află despre starea sa de sănătate înainte și după consultație, ia decizii independente și este responsabil pentru aplicarea acestora, să se controleze pe sine în îndeplinirea sarcinilor funcționale. *Principiul activității* se manifestă prin reflecția anticipativă atunci când interacționează cu medicul, adică în capacitatea de a-l înțelege „fără cuvinte”, (de a anticipa deciziile și acțiunile), de a da dovadă de o atitudine proactivă față de pacient, adică capacitatea de a avertiza din timp asupra disconfortului, de a-și explica acțiunile pentru a evita anxietatea. *Principiul inițiativei* se manifestă în indicatorii activității asistentei medicale, cum ar fi abordare creativă a sarcinilor – eforturi pentru a îmbunătăți operațiunile manuale, pentru a găsi modalități mai convenabile de a le efectua pentru sine și pentru medic și prin ingeniozitate – capacitatea de a găsi soluții și de a acționa neconvențional în situații neașteptate și extreme.

Reieșind din necesitățile interne ale instituțiilor stomatologice din R. Moldova este necesar de a evidenția *direcțiile esențiale ale implicării asistentului medical generalist cu studii universitare de licență în serviciul stomatologic autohton*.

Cadrul asistenței stomatologice autohtone, în cazul implicării asistentului medical cu studii superioare, încă nu constituie un mediu de activitate bine stabilit. În ultimul deceniu se observă o dinamică pozitivă a accesibilității și recunoașterii cadrelor medicale generaliste în activitatea de rutină stomatologică. În mare parte, se acceptă necesitatea lor și se regăsesc funcții delimitate pentru integrarea lor în acest sistem.

Direcția mai binecunoscută, dar și importantă, în relevarea activității asistentului generalist rezidă în îndeplinirea tuturor responsabilităților de rutină zilnică, cu acordarea unei deserviri maxime centrate pe nevoile pacientului și a colegului de muncă - doctorul stomatolog.

Un aport indiscutabil al asistenților medicali este implicarea acestora în „Lucrul la patru mâini”, deoarece susținerea lor păstrează simbioza actului medical terapeutic, conlucrând pentru un mediu sigur de echipă. Împreună cu medicul monitorizează corectitudinea și dinamica mișcărilor în vederea economisirii energiei și bunăstării personale. Acest fapt demonstrează rolul siguranței și a echilibrului personal în muncă, deoarece starea de bine proprie aduce satisfacție atât în procesul efectuării actului medical, cât și la finele acestuia. Etapizarea tehnicii de către medic și asistent nu permite executarea erorilor medicale, iar acest fapt scade probabilitatea apariției complicațiilor clinice și totodată crește reușita intervenției [5].

Asistentul medical în stomatologie poate realiza manifestări științifice și didactice cu rol informativ și educativ pentru sănătate, în instituții de învățământ de orice nivel. Organizarea lecțiilor teoretice și practice cu interactivitate de grup pe manechine, în care profesionistul medical explică periajul dentar corect, eventualele consecințe ale unei igiene precare, cum este formată cavitatea bucală și funcțiile ei. Toate aceste lecții medicale, vor servi ca puncte strategice pentru menținerea unei populații responsabile și sănătoase.

Planificarea educației pentru sănătate se poate realiza prin alcătuirea unui dosar de către asistentul medical pentru pacient care este deja diagnosticat cu o patologie dentară și se tratează, sau pentru persoane care doresc să fie informați corect și necesită ajutor în menținerea unui regim sănătos zilnic, în vederea menținerii sănătății orale generale.

O altă direcție de implicare este controlul plăcii bacteriene, ce prevede diagnosticarea nivelului de carie dentară și prevenirea depunerii acesteia pe suprafețele dentare. Depistarea și organizarea planului corect pentru îngrijire de către asistentul medical cum ar fi o igienă riguroasă, monitorizată, și folosirea preparatelor corespunzătoare pentru igienă, pot salva starea sănătății orale a pacienților, în special cei din rândul copiilor.

Asistenții medicali cu studii superioare, pot funcționa ca parteneri medicali cu statut mediu în sistemul serviciilor stomatologice, iar funcțiile lor pot fi mai vaste, decât asistarea, sterilizarea, dezinfectarea sau manipulări de rutină clinică. Parcurgerea unei instruirii suplimentare corespunzătoare în domeniul stomatologic, ar putea să le ofere abilități de management și nursing clinic stomatologic. Drept exemplu este și ierarhia într-o instituție spitalicească sau de ambulator, unde sunt distribuite asistente medicale cu studii medii și asistente cu studii superioare, care în urma unor studii suplimentare și-au crescut competențele. Studiile oferite în universitate au capacitatea de a fortifica potențialul unei serii de capacități: coordonarea și planificarea rațională a regimului intern, aplicarea calitativă a tratamentului preconizat, optimizarea fluxului de pacienți, implicarea în solicitarea rezervelor corespunzătoare în situații excepționale, promovare a și screening-ul pentru sănătate.

Ținând cont de cele menționate anterior, se poate concluziona că la moment nu sunt identificate în mod cert atribuțiile concrete ale asistentului medical cu studii superioare în asistența stomatologică, acest fapt variind de la țară la țară, de la o instituție medicală la alta. În cele mai frecvente

cazuri, însă, această categorie de asistenți medicali se acomodează treptat pentru activitatea în domeniul stomatologie, formându-și cu timpul abilitățile necesare sub supravegherea specialiștilor cu practică clinică de durată și în condițiile instituțiilor de asistență respectivă.

Principalele tipuri de activități ale asistentului medical în instituțiile cu profil stomatologic se referă la asistența medicală terapeutică competentă; controlul și prevenirea infecțiilor; managementul resurselor medicale terapeutice; managementul holistic al pacientului stomatologic.

Perspective importante și promițătoare pentru realizarea deplină a potențialului profesional se proiectează în activitatea asistentului medical generalist cu studii universitare de licență în domeniul asistenței stomatologice din R.Moldova. Această categorie de specialiști ar putea avansa în diverse funcții noi, având posibilitatea de a contribui esențial la îmbunătățirea sănătății populației, devenind lideri în planificare, educație și promovare corectă a modului sănătos de viață. Ei pot contribui la o schimbare importantă pentru sistemul autohton medical, care vor spori randamentul deservirii medicale prin decizii concrete și cooperare alături de echipa medicală.

Referințe bibliografice

1. Hemingway, A., Bosanquet, J. Role of nurses in tackling health inequalities. In: *Journal of Community Nursing*. 2018, 32 (6), pp.62-64.
2. WHO Expert Committee on Nursing. Fifth Report. In: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/39827/WHO_TRS_347.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accesat: 26.07.2022).
3. Standard de calificare asistență medicală generală. Domeniul de formare profesională Asistență medicală și Moașe. Cadrul Național al calificărilor din Republica Moldova. Chișinău, 2020, 34 p. În: https://didactic.usmf.md/sites/default/files/inlinefiles/Standard%20de%20calificare_6_CNC%20RM_Asistenta_Medicala_Generala.pdf (accesat: 27.07.2022).
4. World Health Organization. (2020). State of the world's nursing 2020: investing in education, jobs and leadership. In: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/331677> (accesat: 26.07.2022).
5. Năstase C., Terehov A., Nicolau Gh., Gnatiuc P. Optimizarea primirii pacienților stomatologici prin implementarea principiilor de „Lucru la patru mâini“. În: *Medicina Stomatologică*. 2017, nr.1-2 (42-43), pp.16-19; Radlinschii V.N., Radlinschii S.V. Refaceri dentare directe. În red. prof. V.Burlacu. Chișinău: Tip. Centrală, 2014.